

EN FITA (Domènec Fita i Molat)

Transcripció de les converses mantingudes al llarg de l'any 1975 entre Domènec Fita i Joaquim Jubert Gruart, neuròleg i professor de Biologia de l'Educació (U.A.B. i C.U.G.)

Quim Jubert

La gran majoria dels qui acabin llegint aquests papers és molt probable que ja hagin tingut un contacte personal amb en Fita. Però si no ho han fet és perquè no han volgut. L'accessibilitat d'en Fita és primària i immediata. Cal tocar el timbre de casa seva, -a Montjuïc, sector Canigó, Girona— i restar-hi hores i hores, plàcidament i activa, compartint el seu espai, el seu aire i el seu ser; compartint-lo a ell i la seva obra. Mentrestant, l'Àngela -la seva muller— entrarà i sortirà, et servirà una tassa d'herbes amb aigua calenta o una copa de conyac; t'ensenyarà l'article que li ha cridat l'atenció o, entre divertida i seriosa, t'explicarà la darrera conjura per enderrocar no sé qui, mentre la conversa s'ampliarà sobre el present més concret i el futur més quimèric; l'Àngela sempre hi és a can Fita: viva, alegre, preocupada, encuriosida, forta, suau... I, la propera vegada, quan hi tornes, ja no et servirà una tassa d'aigua calenta amb herbes sinó una ampolla de Chartreuse verd. I sempre més ja, a can Fita, hi haurà una ampolla de Chartreuse -verd- per a tu, la riulla de l'Àngela en obrir-te la porta i l'immediat crit -des de l'estudi— d'en Fita, que vocalitza el teu nom.

Hi tornareu una i altra vegada i sempre us continuarà produint una curiosa impressió, aquest **infant madur**. En tot ell hi ha una suau paradoxa, matisada, casi imperceptible, però constantment present.

Si mai parreu, llarg, amb en Fita, no podreu pas dir que la seva composició oratòria sigui literària, més aviat el contrari. És, però, molt probable que no hi pareu cap esment. Pel contrari, si mai intenteu transcriure -de la gravació— aquesta conversa, us trobareu -com jo— amb dificultats ben descoratjadores.

El que més t'interfereix és el llarg reguitzell d'estereotips lingüístics que hi intercala: "doncs", "no sé", "jo diria", "he?", "diguéssim"... Els referits -i d'altres— estereotips verbals habitualment són un lloc comú, de defensa, per emplenar un buit conceptual, que acaba esgotant el pacient interlocutor. No és pas el cas d'en Fita. El contingut (anava a dir el discurs, però aquest terme no és pas aplicable a ell, com a molt cal emprar el de prèdica) hi és i l'interlocutor no s'esgota, ni és pacient. Amb en Fita els repetits estereotips no són més -crec— que una atenuació, inconscient, de tot possible deix de dogmatisme o de la simple por a que l'altre - l'interlocutor actiu— pugui sentir-se en algun moment violent o molest per

un dogmatisme que no existeix. No sé si massa lògicament, els he suprimit del text.

A mida que vas coneixent a en Fita (això és bàsicament un problema de temps) poc a poc se't va imposant, descobrint, una inhabitual coherència i unitat, permanentment mantingudes. Inicialment et crida l'atenció, després ja esdevé una evidència. I et preguntes –per inaudit– : quin és l'eix que emmotlla aquesta solidesa ? Ell diu –plenament convençut– que la seva religiositat. Malgrat ell, jo no ho puc pas creure. La seva fe i conceptuacions religioses són d'estructura primitiva, la seva il·lusió en elles infantil i tocades d'una alegre gratuïtat. Certament que en ell l'ésser religiós hi és consubstancial i no cal discutir-li. És un exemplar de "l'home religiós", si no nat, sí sencer.

Jo crec –molt convençudament també– que l'esmentada i evident solidesa li emana de la seva pròpia identitat i condició. Ell no ha perdut –si no en cap, si en casi cap moment– la seva pròpia identitat. L'ha casi constantment assumit, integrat. Malgrat que aquesta –utilitzant la seva pròpia terminologia– sigui ben **fotuda**: la identitat del seu abandó, de la seva pobresa inicial i de la seva ruptura física.

Fa pocs mesos varem anar amb en Peio Pascual –"el vell"– a veure en Fita, convalescent d'una caiguda i fractura de peroné subseqüent; després d'una llarga i habitual estona de conversa i ja al llindar de la porta, el bon coneixedor i patidor d'angoixa en la seva pròpia corporeïtat, en Peius Pascual, retorna sobre els seus passos i entre amatent i sol·lícit l'hi espetega a en Fita: "Si qualsevol estona et trobes sol, amarg o angoixat, telefona'm". En Fita se'l guaita sorprès; la resposta no fou immediata; el seu vigilant sentit receptor no li permetia rebutjar aquesta sol·licitud. No troba més resposta que la aparentment ruda i autosuficient: "No m'hi trobo pas mai jo així". Aleshores fou en Peio qui quedà xocat i bloquejat. A partir de la seva saludable condició no li era pas fàcilment comprensible semblant actitud. Al final no tingué més remei que rondinar, a mena de resposta destinada a si mateix: "Quina sort. Quin bitxo més rar".

M'ha costat temps arribar-hi, descobrir-lo almenys, però no pas entreveure ja des d'un principi, que l'art o –millor– l'expressió artística és –en Fita– l'eix que emmotlla la seva solidesa, coherència i unitat. Molt més enllà de "l'home religiós", molt més profundament, és l'exemplar rar de "l'homus esteticus" el seu més radical constituent. Potser l'home religiós és en ell no més que una intimada i necessitada conversió d'aquesta seva radical condició artística, una necessitat estètica i ascètica que s'integra en la seva colpida realitat personal.

Domènec Fita

Un principi

Per començar a parlar de mi, del que en dius la meva **nota biogràfica**, t'ensenyo aquesta esquela mortuòria de la meva dida, Núria Ventolà, que morí al Mas Ventolà de Santa Pau el 14 de novembre de l'any 1973. Aquell estiu, durant la seva malaltia, he anat repetides vegades a veure-la i m'explicava coses; coses que jo no sabia de mi mateix i que –de fet– mai m'he preocupat per saber, de quan jo era menut, més enllà dels meus records. No sé si és molt de fiar, degut a l'edat i a l'estat en què es trobava en aquells moments. Va dir-me que em varen trobar l'agost del 1927 dins d'una maleta, a l'estació de Girona, procedent d'un tren que havia arribat de Barcelona. Descobert pel plor, em portaren a l'Hospici.

En data 23 d'agost de 1974, el company d'aquells i ulteriors temps, en Baltà (Enric Baltà i Maristany), em contestava sobre el particular amb aquesta carta, de la que potser se'n puguin treure alguns apartats d'interès:

"Sento haver-te de dir que no puc pas complaure't el més mínim amb el que em demanes, perquè no en sé res ni mai vaig poder llegir res de res, ni respecte a tu ni a mi. No sé com porten ara els secrets a l'Hospici nou, però a l'Hospici vell funcionava així:

1.- Hi havia uns llibres de registre (que durant un temps els manejava jo) on s'inscrivía a cadascú des del mateix moment d'entrar a la casa (però, d'abans, no en deia res absolutament); si la mare volia donar el nom, també es registrava. Més endavant, si el nen anava "a dida" també s'apuntava. Això és tot el que vaig poder veure i t'ho vaig dir a tu, a en Xispa, i suposo que a algú més. Aquests llibres els hauries pogut veure tu mateix aquell estiu que vam estar a l'Administració juntament amb en Puig, perquè no estaven pas amagats. El llibre continuava registrant totes les entrades i sortides de l'interessat fins a la sortida definitiva.

2.- Quan entrava un nen petit (ja fos des de l'Hospital, del torn o de la manera que fos) entrava també una documentació secreta (si era possible aconseguir-la) escrita amb codi o jeroglífic (com vulguis dir-ne); aquesta documentació quedava tancada a la caixa forta, de la que només en tenia les claus el Sr. Sot, administrador de la Casa. Alguna vegada sí que vaig tenir ocasió de veure algun d'aquests papers, però igual que si no els hagués vist, perquè a l'estar escrits en clau –que només entenia el Sr. Sot– jo no hi copsava res, ni tan sols el nom de l'interessat. Aquest secret, m'explica el Sr. Sot, es portava així perquè les mares solteres es sentissin segures de que ningú les descobriria si elles no volien, amb el que –em

deia— evitaven que es sentissin temptades a matar els seus fills; al mateix temps, si per qualsevol circumstància, al cap dels anys la mare tenia necessitat de comunicar quelcom d'interès per al fill, sempre quedava aquesta documentació per saber qui era l'interessat.

Sento haver-te defraudat, però això és tot el que sé. És més: si hagués sabut quelcom, ja t'ho hauria dit des d'un bon començament, perquè no et crec pas carregat de prejudicis davant **d'un principi** del que no crec que en siguem responsables.

M'estranya una mica això de la maleta; el que sí recordo és una vegada que "l'ayo Ferrussola", per broma, et va posar dintre d'una maleta; el que no sabia era que aquesta afecció ja et venia de naixement.

Si t'he de donar la meva opinió, és aquesta: difícilment trobaràs més llum sobre aquest assumpte. El que et va dir la teva dida, a part de detalls que se l'hi poden haver desfigurats, deu ser el que realment va passar, ja que no veig perquè t'hauria d'haver enganyat".

Certament, sigui com sigui, jo sempre he acceptat plenament aquests fets; aquests, els altres i els que puguin venir. Sempre he dit que visc de regal, en més d'un aspecte. I aquest regal, la vida, és engrescador. Per tot això, l'aparença de negativitat esdevé molt relativa.

Al llarg del meu viure he procurat –sobre aquest punt— ser discret, per no resultar incòmode ni fer-ne bandera de cap mena. És curiós –i trist— constatar com hi ha persones, concretes, a qui aquest fet del meu antecedent més remot els ofèn. Però amb aclaparador contrast sempre he trobat gent, també concreta, que m'han ajudat i estimat des de la meva infantesa; amics que he estimat, petits i grans, i que –puc assegurar— ha estat el regal més gran que la Providència m'ha posat al costat al llarg de la meva vida.

Un joc fabulós: l'ensenyament de la Generalitat de Catalunya

L'any 1932, als meus cinc anys d'edat i ja ben instal·lat a la "Casa d'Assistència i Ensenyament" (que així és com s'anomenava, en temps de la Generalitat de Catalunya, l'ulterior Hospici o Casa de Misericòrdia) es remunten els meus primers records conservats. De l'època prèvia, viscuda a Santa Pau, a dida, encara que no en recordi massa res amb exactitud, segurament que ha degut influir en l'emmotllatge d'actituds posterior, marcades –ja aleshores— per unes persones i uns indrets privilegiats que s'anaven filtrant en el meu subconscient.

El fet més sobresortint d'aquesta segona època és que vaig caure en mans de l'ensenyança de la Generalitat. La metòdica Montessori, emprada per la nostra educació, fou un joc ple de vida i alegria. Ja gran, se'm feu comprensible part de la magnitud del seu valor: la intel·ligència s'enriqueix

més si es potencien els sentits. Des del domini de l'oïda, tacte, visió, parla i ritme, fins el control de l'espai, tot era un joc continuat. El professorat estava constituït per monges, formades i titulades per l'ensenyament oficial de la Generalitat. Conservo de dues d'elles un record entranyable: Sor Paula i Sor Pons.

Pensa que estàvem tractats "com a reis". Amb el que vull remarcar que no crec que cap infant de família benestant de Girona rebés la mena d'atencions i prevencions de que nosaltres érem objecte. En "Peio" Pascual (el Dr. Pascual) t'ho explicaria millor que no pas jo. Ell estava en íntima relació amb aquesta empresa pedagògica, fent un treball d'equip amb la seva tasca mèdica, humana i reactiva.

Aquesta va ésser la comesa de la Generalitat vers nosaltres, encarnada en aquestes persones que varen modelar la nostra infància i de segur que tots els que –en aquella època– hi fórem acollits en guardem un record molt bo i entranyable. Fou un moment cabdal en la meva vida i que –en sóc plenament conscient– va despertar en mi la vocació artística i el gust per la llibertat i la responsabilitat. Es tenien en compte –despertaven, vetllaven i estimulaven– les inclinacions o aptituds naturals de la petita persona. Jo em sentia atret a fer ninots: dibuixar, modelar i pintar era la meva afecció predilecta. També ens ensenyaven a tenir cura de les plantes, plantar-les i cuidar-les, atents i amatents a la seva floració, a la seva poda,... Se'ns estimulava el treball en equip, a fer serveis per als altres dins la classe... I moltes altres coses.

Mai més en la meva vida he gaudit d'una tal qualitat d'ensenyança. Després, sempre més, he tingut –en l'ensenyança– una sensació de manca gairebé total d'atenció personal. Ara sembla que tracten de fer-hi un retorn, generalitzant aquesta pedagogia després de tants anys d'esterilitat. Però jo no hi tinc cap fe; perquè la intenció va dirigida vers l'economia i no cap a la persona. L'Estat o els planificadors estatals haurien de pensar com a pares i els pares no s'aturen pas a pensar en si els fills són una bona o mala inversió. Un pare no fa pas la seva funció segons el patró tecnocràtic. L'economia s'ha convertit en el déu dels nostres temps i els que governen no veuen persones sinó xifres o fitxes, de relatiu fàcil maneig amb les seves lleis i politiquejos.

En Peio Pascual

Com et deia, el Dr. Pascual ens assistia mèdicament amb una delicadesa i estima que seria llarg d'explicar. Ens feia jocs de mans i jugàvem amb ell. Això és del nostre record i estic segur que per a ell allò no tenia massa transcendència, perquè estimava aquella feina –igualment que les monges–, però per a nosaltres era vital. Periòdicament ens mirava els ulls, la boca, érem revisats dels pulmons, se'ns amidava, pesava i es vetllava pel nostre sanejament. Notaves que ell, i tota aquella gent que hi col·laborava,

estaven plenament compenetrats amb la tasca de la Generalitat, que vivien el seu enorme pes específic i que participaven –treballant– en l’aventura de la seva possibilitat.

Colònies d’estiu

Quan arribava l’estiu ens enviaven a unes colònies, organitzades per la Generalitat a Palamós, Blanes, Llagostera, La Jonquera, Santa Pau, etc. Depenia del nostre peculiar estat físic. Jo vaig passar per totes. Allà el dia es consumia entre l’ensenyança –continuada al llarg de l’any–, els jocs i les excursions. Quan anava a Santa Pau podia tornar a veure la dida. D’aquí en tinc uns records ben concrets: un espanta-velles i caramels, que em regalà la dida, i la visita –el dia del meu sant– del Sr. Cànovas, administrador de la Casa, que va obsequiar-me amb una caixa de pintures. Comprendràs el felig que aquell regal em va fer. Però aquestes i d’altres delicadeses –per a tots els nois– sovintejaven, tot i remarcar que aquella època fou la més nombrosa que ha registrat la Casa en quant al nombre d’asilats.

El President Macià

Ja en aquells temps començava jo a dibuixar i modelar. Cada any es procurava anar a felicitar l’onomàstica de les persones representatives de la Generalitat a la província, enviant-hi els alumnes més destacats i a mi em van escollir un any per anar a Figueres a casa del Sr. Josep Puig i Pujades, en aquell moment Comissari a Girona, per fer-li l’obsequi representatiu de les meves habilitats plàstiques; d’aquesta feta en guardo un doble record, perquè apart del bon tracte rebut, vaig marejar-me –com mai– en el viatge de tornada. Però el record més emotiu que guardo d’aquesta tasca de “representativitat” va lligat a la visita que feu a Girona el President de la Generalitat de Catalunya, en Francesc Macià. En la seva habitual visita a la Casa d’Assistència i Ensenyament jo vaig fer uns ninots en plastilina per obsequiar-lo i el premi va ésser un generós petó del President Macià.

L’esclat de la Guerra Civil

Amb la guerra i la postguerra tot això canvià. L’esclat de la guerra civil em va agafar a la mateixa colònia de Santa Pau i m’afectà molt. Vingueren uns milicians –suposo que de la F.A.I.– que feren treure les toques a les monges, mentre aquestes ploraven. Després varen calar foc a l’ermita de Sant Martí i nosaltres des de la casa estant contemplàvem les flames, sense entendre-hi res. Jo estava desganat i m’anava convertint en un secall. De retorn a Girona em van passar immediatament a l’infermeria.

L’ensenyança començà a ser mixta. De primer em van passar a la secció de les Srtes. Figa i Estrach i, més endavant, del Sr. Jaume Ministral (pare). A la fi ens distribuïren pels col·legis de la ciutat. El meu era el de “La Inmaculada”, als Maristes, que en aquells moments se’n deia “Durruti”. L’ensenyança va anar perdent interès per a mi, però l’afecció per les arts es

mantenia i –crec— em mantenia. Amb la Srta. Estrach vaig fer una figura de milicià.

Varen ser uns temps estranys, i les coses canviaven de pressa. Es va anar accentuant cada vegada més el desordre i la gana. Robàvem figues, naps i tot el que podíem, organitzats en colles; per necessitat es creà un sentit de companyonia, extraordinàriament positiu. La nostra vida estava a l'aventura de coses que no aconseguíem entendre: refugiats, ferits, bombardejos. Els darrers dies de la guerra caigueren set bombes a la mateixa casa, una d'elles –per més desgràcia— a la mateixa cuina. Teníem, passàvem gana. Molta gana, fred, humitat, foscor i pudor. Els darrers temps de la guerra deambulàvem pels carrers com si totes les portes fossin obertes i tan ens feia viure entremig dels trets com de les bombes.

L' immediata postguerra

Després de la guerra l'ambient de la Casa va canviar radicalment. Fou una època de repressió sistemàtica i violenta, agressiva, sobre tot el que nosaltres fins ara havíem après. En contacte amb milicians, refugiats i obrers ens sabíem tots els "tacos" i nombroses cançons (com "La internacional", "A las barricadas", "Mi Jaca" o "María de la O"). Tornaren les monges, però eren unes altres, castellanès; mai més vaig veure a sor Pons o a sor Paula. Seguiren, estrictament, la política del sistema. La fam, la repressió, l'aire castellà i la imposició religiosa ens van anar entristint. La gana va arribar a tal extrem que recordo el plorar de fam. I tenia la impressió que les monges no passaven gana, com nosaltres. La repressió s'exercia a molts nivells: des del tancament d'una carbonera –humida, fosca i pudent— que servia de txeca per a recloure-hi els qui es considerava que anaven contra l'ordre imposat, exageradament rígid, ratllant el terror, fins als càstigs col·lectius. El càstig col·lectiu fou una creació dels "ayos" o cuidadors; ens produïa un malestar extraordinari; tots anàvem quedant tensos i cabrejats; d'aquesta manera –tard o d'hora— sempre acabava sortint el culpable; un cop identificat o delatat se'l feia passar per entremig de dues files de nois, als que s'obligava a donar-los cosses i cops fins a deixar-lo desfet. Se'ns feia de jutges i botxins alhora, malgrat nosaltres mateixos. Arribàvem a sentir fàstic. I –ironies de la vida— en aquells anys fou quan canviaren el nom de l'establiment per a dir-se "Casa de Nuestra Sra. de la Misericordia".

Una història de "vencedors"

Ja he dit que passàvem gana. Els "ayos" (cuidadors) es veu que també. Per això que amb la seva connivència i amb la promesa d'ulterior participació en el botí, vàrem formar un equip per anar a robar gallines. Tot va sortir a la perfecció, fins que –un cop cuites— sentirem que els "ayos" se les estaven menjant i vaig atrevir-me a demanar-ne la participació pactada. No només no em van donar la part promesa, sinó que em van fotre una pallissa amb

una canya verda, que riu-te'n de les fuetades de les pel·lícules americanes. Vaig estar molts dies amb mal d'esquena...

Amb aquests dos casos tan bèsties, em sembla que ja en tindràs prou. Altres companys te n'explicarien molts més, perquè tenen més memòria. Es diu que els fets viscuts de petit es recorden molt. En vàrem viure molts, però jo recordo més els fets positius, motivats per l'estimació. Quan em trobo amb companys d'aquells anys i comentem coses, em sorprenc de la seva prodigiosa memòria. Ells han mantingut les anècdotes del passat molt vives, mentre que a mi se m'esborren.

Els capellans de la Casa de Misericòrdia

Els capellans de la Casa eren uns personatges importants dintre l'estament. Jo feia d'escolà, que suposava gaudir d'una situació de privilegi ja que et donava ocasions per sortir a fer encàrrecs o era el mateix capellà qui se t'emportava. Aquest fet era important en els moments de tancament que vivíem, ja que -en contrast amb l'època precedent— no es deixava sortir a ningú. El primer que coneguérem fou Mn. Miquel Mota (el que em devia batejar i inventar el meu nom i cognoms, suposo). Després Mn. Daussà i – tot seguit— Mn. Fernando Forns. Tots tres varen apreciar-me les dots artístiques, estimulant-me-les. Però, atesa la opressiva imposició religiosa que aleshores se'ns donava, no ens sentíem pas massa estimulats en aquest sentit, sinó tot el contrari.

El Sr. Gelabert i el "Cara al sol"

Un dels mestres d'aquesta segona etapa fou el Sr. Gelabert, amb el que arribarem a establir una veritable relació d'afecte i que, al cap i a la fi, també va estimular-me molt en la meva afecció; anava a casa seva i vaig fer-me amic de la família.

A classe, al començar, ens feia cantar el "Cara al sol" i nosaltres –entre dues estrofes— solíem imitar la cantarella de la trompeta. Un bon dia, el Sr. Gelabert, que s'enfadava molt quan ho fèiem, ens va avisar que s'havia acabat; però jo –per la força del costum, suposo— vaig sortir amb la mateixa cantarella. I, renoi, quina pallissa em va clavar! ; mentre m'apallissava, va situar-me dalt d'una cadira i, entre cants, plors i rialles, davant de tots, vaig haver de cantar moltes vegades el "Cara al sol". Imagina't quin record d'aquest himne. El fet és que l'hi va saber molt greu; quan els companys havien sortit de classe, va fer-me tot de bones reflexions i carícies, aconseguint una bona reconciliació.

El Sr. Carrera

Malgrat tot l'ambient de tancament i repressió que he esbossat, jo he de dir que se'm respectava i facilitava la meva afecció artística. Encara que no tenia l'edat, em varen permetre d'anar a la seva classe de dibuix. A part de

l'ensenyança rebuda d'ell, fou sobretot la seva estima el que més em colpí. Va introduir-me a la seva llar i em vaig convertir en amic de tota la família. En aquells moments era molt sensible en captar la dimensió i tonalitat de l'estima. Mai m'ha agradat l'estimació que humilia; en rebíem d'aquesta i em molestava molt. El Sr. Carrera sempre va tenir categoria; va saber donar el seu afecte amb una naturalitat particular. Jo tenia 12 anys.

El Sr, Carrera era un home molt religiós i molt català. I aquestes coses, viscudes amb càrrega afectiva, et fan efecte, et treballen. Les classes les havia de fer –perquè li obligaven– en castellà, essent tots els alumnes catalans; anaves copsant detalls. En ell –con en tants d'altres– suposo s'establia una actitud ambivalent enfront del triomfalisme catòlic oficial de la situació política vigent –que ells compartien– i la repressió sistemàtica del catalanisme.

A casa seva vaig conèixer el que seria Mn. Jordi Carrera i que ja tenia l'aire reclòs, intimista i espiritualista. Aleshores no anava pas encara per capellà –tocava el violí i dibuixava– però només d'arribar casa seva, si t'arreglava, et portava davant d'en Sagrat Cor i et feia resar exaltadament, ja. Ben bé el trobaves un tipus especial. Et cohibia. No hi estaves acostumat. Però es feia estimar.

Parlant del **Sr. Carrera, crec que Girona li té un deute**. La seva obra artística i pedagògica, en aquells moments, fou important.

L'estima

Quan més tard –i ara– he pensat en l'estimació, he comprès el seu valor; la facultat d'estimar la crec superior a la intel·ligència. Existeix una constant preocupació per fer créixer, en la gent, la intel·ligència; s'hi posen mitjans costosos. I, en canvi, per augmentar l'estimació, no; quan en realitat som molt més limitats per manca d'estimació que d'intel·ligència.

Jo he rebut l'estima de molta gent però, si m'hagués fallat la dels primers companys, no hauria tingut la confiança per acceptar la que –més tard– se m'ha ofert al llarg de la meua vida.

Olot

Tenia 16 anys i varen enviar-me a Olot, becat per la Diputació. El Sr. Martí Casadevall era director de l'Escola d'Art d'Olot i també un dels amos de can "Castellanes" –un taller de "sants"–. Després de dinar anava a aquest taller o fàbrica, per fer escultura i aprendre l'ofici; al capvespre, a l'Escola, on dibuixava del natural i perspectiva. Els matins els passava a la biblioteca, on la bibliotecària tenia cura d'ampliar la meua cultura general; però em costava molt estudiar tot sol i, de fet, em passava gran part del temps dibuixant o mirant llibres d'art.

Primer vaig residir al carrer de sant Tomàs, núm. 4, després a cal "Fat", un hostel o pensió freqüentat pels pagesos. No vulguis saber el que em vaig enyorar!. Acostumat com estava a tanta colla, em trobava sol, sobretot quan anava a dormir.

L'ofici i l'ambient

A l'anar a Olot no tenia pas planejat o conscienciat el voler ésser pintor o escultor. El que sí m'agradava era l'ofici, els oficis manuals. Abans d'anar a Olot, a l'Hospici, anava sempre a la fusteria a veure treballar al Sr. Portas (que era el cap de tallers). Jo m'hi apassionava amb el seu manipular, transformar i dominar els materials, fins a la plasmació quasi perfecta d'un objecte programat.

Com és lògic, a l'Escola d'Olot em vaig anar fent amic dels companys de curs; era un ambient nou, que surava en el clima d'Olot i em feia reviure sentiments romàntics ja passats: se't feia evident la impregnació dels Berga i Vayreda per aquell paisatge i clima. Les il·lusions artístiques s'anaven afermant. Aquells companys i mestres eren ja gent especialitzada, dedicada a l'art, lliurada amb il·lusió al seu ofici. Somniava ja amb fer coses ben fetes, al temps que començava a despertar en un món de contingut, com si estigués presa la meva vocació artística.

Retorn a la Casa

A les temporades de vacances tornava a Girona, a la Casa, amb els altres companys, els de sempre. Cada un anava integrant-se en un nou món, fora de l'Hospici. Amb en Baltà érem molt conscients de les divisions i privilegis que, a partir d'aquest moment, s'iniciarien. Per això intentàvem unificar-nos encara més. Amb tot això se'ns radicalitza un cert sentit de fidelitat. Les inquietuds pròpies ens les comunicàvem; tots ajudàvem a crear tertúlies en les que la broma, la rialla i la profunditat del tema encetat, esdevingueren un medi important de formació mútua. Entre d'altres coses ens fèiem novies de les noies de la Casa, ens anàvem aparellant i fent créixer l'imaginació fins a crear-nos vertaders enamoraments, malgrat que ens estava prohibit comunicar-nos-hi.

A la classe del Sr. Carrera vaig instal·lar-hi el meu taller, on feia escultura, pintura i dibuix; dibuixava les velles de la Casa i els pàrvuls, també una vella –la Teresa– en el seu llit de mort. Ho recordo, ara, com un món molt interessant i del que crec no en vaig saber treure tot el partit possible. D'aquells vells dibuixos era n'he fet tota una sèrie de noves creacions.

Durant aquesta època s'establí una estreta relació amb en J.M. Gironella i en Porta; al carrer de la Rutlla compartíem unes golfes on hi treballàvem i ens hi divertíem.

Del Sr. Masramon a l'amic Masramon

Entra en joc a la meua vida, l'any 1943, el Sr. Masramon, arquitecte de la Diputació, al qual ja havia vist varies vegades per la Casa o l'Hospital. Ha estat una de les persones que més va influir en la meua manera de pensar. El veia diferent dels buròcrates que ens envoltaven. Era inquiet, generós i en el gest de la comunicació, assequible; et donava confiança. En començar a freqüentar la seva casa, la nostra amistat cresqué ràpidament; teníem moltes afinitats humanístiques, artístiques i religioses. Va fer-me estimar l'arquitectura; de les hores nasqué un esperit de col·laboració que ha donat lloc a moltes obres al llarg del temps de la nostra amistat. Ell jugà, més endavant, un important paper en la meua entrada a l'Opus Dei.

Barcelona i l'Escola de Belles Arts

Suposo que la Diputació tenia planificat que jo anés a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi de Barcelona. Tota la meua preparació m'ho va fer entendre.

El nombre de pintors de l'Escola de St. Jordi era d'unes deu vegades, o més, superior al dels escultors. El clima entre pintors era alegre i mogut; el dels escultors era trist i quiet; aquesta era la meua impressió que en fer les dues seccions –pintura i escultura— vaig comprovar. Encara que tenia amics en tots dos camps, em trobava millor entre els pintors. La meua inclinació era ambivalent tan per l'una com per l'altra branca, però el cert és que el fet de haver-les cultivat totes dues m'ha resultat d'una inestimable utilitat.

El sistema d'ensenyança de l'Escola crec que no perseguia cap fi. Encara que l'objectiu –almenys oficial— dels estudis era l'expedició d'un títol de professor de dibuix, el que menys es cuidava era l'aplicació i teoria pedagògica per l'ensenyança artística. Després del curs preparatori s'ensenyava l'encaix, clar i fosc –ombres del guix—, el nu del natural i una mica de paisatge, tot fet amb un criteri acadèmic híbrid. De fet era entre els companys que apreníem i trèiem incentius per un millor fruit. Cada professor feia un petit feu de la seva assignatura; nosaltres ens deixàvem conduir passivament, perquè havíem après a creure i el nostre esperit crític el teníem adormit, ja que no l'havíem cultivat. El professorat se'l veia apagat, cansat en general, com si l'Escola no els representés cap responsabilitat o il·lusió. Crec que ni s'havien plantejat una pedagogia artística, ni tampoc ens encomanaven les seves inquietuds; imagina't que nosaltres vàrem tenir a en Junoy de professor d'Història de l'Art i mai ens vàrem assabentar que va participar en el moviment dadaïsta, quan tots haguéssim estat contents de saber del dadaïsmes i del moment eufòric de la seva joventut; entre nosaltres, el seu prestigi i la nostra devoció n'haurien resultat enaltides. Semblava vençut i el seu abstencionisme li assegurava el lloc. En resum: les seves classes resultaven de poc interès. Aquest és el

concepte que me n'havia fet; amb el pas del temps, però, un aprèn a endevinar les causes de moltes coses. És estrany veure la incoherència de la formació artística, tan per part del professorat com de la "Dirección General" corresponent, vers uns fins d'enriquiment personal de l'alumne, humanístics o fins i tot –si vols– de cara a la potenciació artística de "vedetisme" per la galeria o museu, ja que no amb la possibilitat d'integrar l'artista a la vida normal del carrer, la casa i els llocs públics, on crec hi té molt a donar. L'Escola, per contra, vivia al marge del que passava al món artístic i avantguardista internacional; de les seves troballes, aportacions i orientacions, no en sabíem res. Si anaves al Museu d'Art Modern veies Picassos, però a l'Escola ni en parlaven.

El Grup Flamma

Progressivament i un cop superada la fase d'anar seguint, s'anaren concretant grups i tendències. L'any 1948, amb en Romà Vallès, en Joan Lleó, l'Albert Garcia, en Francesc Carulla i jo, fundarem el grup Flamma. Els seus objectius eren: treballar conjuntament en benefici comú, tant per la part econòmica com en l'aportació creativa, fent reals les nostres preocupacions artístiques.

És molt difícil, ara, d'explicar tot el que preteníem; era –en resum– un intent d'integració social, d'abolició de l'orgull personal –de la firma–, per quedar en l'anonimat dins del grup; firmàvem totes les obres amb "Grup Flamma". Enquimerats per aquesta creixença col·lectiva, començàrem una etapa de recerca cultural: acudíem a les biblioteques (la Central, la del Museu d'Art Modern...), compràvem tots els llibres que podíem per estar al corrent de les darreres novetats del món artístic, assistíem a conferències,... i –sobretot– vivíem, parlàvem, cercàvem, una creixença i una realització. Aquesta sí que fou una veritable escola.

Més tard, llogàrem un estudi, primer al carrer Calvet; però era tanta la nostra penúria econòmica que, entre els cinc, no podíem fer front al lloguer de 300 pessetes al mes. Darrerament, amb en Lleó, en Garcia i jo, vam llogar-ne un al carrer del Carme i continuarem mantenint el grup Flamma. Quan jo vaig sortir de la clínica es va quedar l'estudi que teníem en comú un del grup que volia casar-se. Això fou la mort del Grup Flamma

Les obres col·lectives

La primera obra col·lectiva va ser el conjunt de pintures murals de l'església de les "cases barates" d'Horta, de la que Mn. Camprubí n'era capellà. D'allà en sortiren més encàrrecs. Vèiem, cada vegada més clar, la necessitat d'agafar l'obra amb tots els elements que l'integraven: reixes, làmpades, peces de picapedrer, fusteria, etc... Vam connectar amb oficis variats. D'aquí arranca el meu apassionament per l'entorn, per aconseguir la identificació amb l'ambient. Una pintura o una escultura havia de ser una

part d'un conjunt. És trist veure com els arquitectes no comprenen l'artista i aquest no comprèn l'arquitectura, i que cada un vagi a afermar-se, no conformant-se en ser una peça del conjunt. No pot, l'artista, limitar-se a fer afegits a l'obra arquitectònica, com passa en la gran majoria dels casos. La gran riquesa creativa que tenen les obres de Le Corbusier venia donada pel fet d'unir-se –excepcionalment– en una sola persona l'arquitecte i l'artista. Però habitualment arquitecte i artista tenen aventures diferents (en aquest moment almenys) i és difícil que es trobin, a no ser que es busquin ben premeditadament. I això és excepcional, però del tot necessari. Manquen més "Le Corbusier", ni que siguin bicèfals.

En aquells moments estava altament motivat per la temàtica religiosa; em sentia en desacord amb el gran desordre de l'Església i amb les justificacions que sempre busquen mantenir aquest desordre; tenia, aleshores, la sensació que podia fer quelcom per arreglar l'art de l'Església. Aquesta fou una tasca primordial que vàrem emprendre el grup Flamma i crec que vam aconseguir alguns resultats.

Sobre la cultura i la vida

Haguérem de descobrir, a través de la confusió i el dubte, el que era la cultura i el que era la vida. N'explicaré dues anècdotes.

Sentir en aquells moments una conferència d'Eugeni d'Ors, barroc, enjogassat, diletant, brillant,... ens deixa confusos. ¿La cultura tenia vida per ella mateixa?, ¿la cultura i els homes que la cultiven devien esdevenir fàbriques o magatzems?, ¿al servei de qui i de què estava la cultura?. Entre l'acció i l'erudició ens decantàrem decididament per la primera.

A la pensió de sant Honorat, on vivíem, coincidírem amb en Quera, a qui ja havia conegut a Olot, en Ramon Mª Carrera i més endavant en Baltà. Fou un temps divertit; vaig enamorar-me i també coneguérem gent ben especial. Un valencià, que hi vivia, ens proposà anar a conèixer les cases de prostitució. Jo, que estava tip de dibuixar el nu femení, no havia tocat mai cap dona. Dintre meu sentia un dol i vol. Ja que les circumstàncies es presentaven d'aquella manera, vaig acceptar-les com venien, sense cap esforç. Un cop allà –en veiérem tres, em sembla– vaig sentir una tal decepció higiènica i estètica que trobava impossible, o almenys molt difícil, poder trempar dins d'aquell ambient.

Art i religió

En aquells temps volia ordenar els conceptes que presidien la meua vida: art i religió. Em preguntava quina era la funció de l'art, al temps que cercava un paral·lelisme entre art i religió. Art en el retrat de l'esperit d'un temps, d'un lloc, d'unes persones. Religió és el rastre històric de la relació entre Déu i l'home. L'ascètica personal per la relació amb Déu i l'ascètica en la creació artística, les descobreixo vestides d'actituds paral·leles:

honradesa, sinceritat, veritat, valentia... Darrere d'una obra d'art s'hi veu palpitant l'esperit de l'artista, d'un lloc, d'un temps històric; darrere d'una persona que viu i es relaciona amb Déu, es trasllueix l'esperit d'amor propi del seu lloc i les persones d'un moment històric. Mirar les grans obres que han deixat en la història l'art i la religió junts i veure la vida paral·lela que han portat, em servia i m'estimulava a fer.

L'Església de Betlem a Barcelona

A l'any 1953 ja havíem acabat els nostres estudis. Mn. Camprubí era ecònom a la parròquia de Ntra. Sra. de Betlem, a les Rambles barcelonines, i ens va encomanar l'estructuració artística, en part, perquè ens tenia confiança, però –sobretot– perquè el nostre cost era assequible. En Lleó i en Garcia començaren la capella del Santíssim, mentre jo agafava el baptisteri. En les àmplies dependències de la mateixa parròquia varem instal·lar el nostre estudi.

El primer replanteig em va venir donat pel pes històric del lloc: una estructura barroca que la guerra havia malmès. Jo no podia deixar de donar el testimoni del meu pensar d'aquell moment. A la cúpula hi plantejava unes formes dinàmiques per representar el Pare Etern, acompanyat de color i moviment; a la part baixa, una representació tranquil·la, assossegada –el baptisme de Jesús–, ordenada i transparent. Tot cenyit per una composició lineal, disposada per l'atenció i jerarquia de valors.

L'accident

El plantejament de la cúpula ja va portar-me disgustos. A Mn. Camprubí no li anava prou bé que jo fes una representació entre simbòlica i abstracta del Pare Etern, de gran significació arabesca i amb suggeriments figuratius; va moure gent i influències per a fer-me rectificar la intenció. Entre d'altres em feu pressionar per en Ferrer i en Labarta. Però les nostres aventures eren diferents. Per a nosaltres –suposo que inversament al que ells suposaven– el fet de la importància ulterior que podia tenir aquella obra ens tenia del tot indiferents. Bàsicament era la il·lusió de fer i treballar el que ens importava, no pas el sentir-nos importants. Per a ells, de fet, érem mà d'obra barata; si haguessin disposat de milions, la reforma hauria estat barroca. No hi havia massa possibilitat de negociacions, però sí de moltes i sovintejades tensions.

Un d'aquells dies, després d'una forta empenyada, vaig anar a sopar i, tot seguit, cap a pintar. Recordo aquest disgust i jo pintant dalt les bastides; després, la caiguda i el meu record continua amb els tubs de calefacció del Clínic.

El matí del dia 13 de desembre de 1953 em varen trobar a terra, inconscient, al peu de la bastida, a l'església. Els companys varen explicar-me que, segurament, hauria caigut d'uns 7 metres d'alçada. Em portaren al

llit i el primer metge que van cridar va "diagnosticar" una indigestió, mareig i caiguda, sense més importància. Preocupats, el veure que no retornava el coneixement, van telefonar a un altre metge, conegut, el qual va observar fractura de columna vertebral i secció medul·lar. Jo, continuava sense sentits.

L'Hospital Clínic

Al Clínic va despertar-me una música de Bach, la Suite en Re Menor, que l'any anterior, per Nadal, havia sentit a casa dels Masramon. També era Nadal, però jo estava embolicat, suspès de cordills i gomes, immobilitzat per fustes i tot d'altres coses que no m'explicava. Creia que devia haver tingut algun accident de cotxe. El cap em feia molt de dolor.

L'estat de consciència anava i venia; després em vaig assabentar que era produït per la morfina i altres drogues. Visionava unes imatges mòbils, plenes de colors, precioses, durant hores i hores i jo no podia descansar. Desitjava que s'acabés i tornés el dolor, però aquelles imatges seguien.

L'ambient del Clínic era desastrós. Tan el rosari, de bon matí, com els gemecs d'un infant cremat o d'un atracador ferit, amb un guàrdia gris vigilant-lo nit i dia... Els amics, els meus amics, estigueren fent guàrdia per torns, perquè no estigués mai sol. Un dia que va fer una forta nevada, perquè la pogués veure, varen muntar un joc de miralls. Més tard, quan he pensat amb tot el que, aleshores i més tard, van fer els companys per mi, he plorat d'agraïment i d'alegria.

Un dia vingué Mn. Pèlach. Va confessar-me i em va dir que difícilment caminaria i que, fins i tot, hi havia perill de mort.

Malgrat el desgraciat quadre mèdic que, es veu, jo anava construint, no pensava pas que la meva vida ja s'hagués acabat. I, si s'acabava, no vull pas dir que no em dolgués, però ¿que volies que afegís a la meva situació? Ja n'estava prou de fotut per afegir-hi el desesper o l'angoixa.

La Clínica St. Josep

Al Clínic, la cosa anava de mal en pitjor. Es recomanà que em portessin a casa, per morir. En Pep Vilallonga i el seu amic Marià Rovira –que ja treballava amb el Dr. Ley—, amb la intervenció d'en Masramon i en Pere Ordis, president de la Diputació, varen aconseguir que el Dr. Ley acceptés fer-se càrrec de mi –o de la meva desferra— i em varen traslladar a la Clínica Sant Josep. Tot va canviar. Desitjava sentir l'aire, veure'l, veure les plantes, el cel, la pluja... Encara que no van descartar la possibilitat de la mort, sempre vaig creure que viuria. I aquesta sensació era més forta quan més fotut estava –encara— a la nova clínica.

Les visites i els torns dels companys no es varen pas interrompre. El Dr. Ley, amb la seva dolcesa canària i la duresa del seu geni, va cuidar-me, junt amb el seu equip, amb una especial dedicació. I me'n vaig sortir. Del llit estant, a través de la finestra, no saps pas els diàlegs en silenci que manteníem les palmeres i jo; les observava constantment i, segons els dies, elles responien. La més vella –més gruixuda i pesada—, una altra de mitjana edat, i una de més jove. Cada una tenia unes característiques diferents i el mateix passava amb les seves fulles, segons la seva situació. Les que ja estaven velles per morir, amb una corba de crinera de cavall vell, amb el cap baix, vençut. Les madures: tranquil·les, com observant el panorama del que marxa i el que neix. Les joves: segures, ben fetes, lluint el seu to i buscant la carícia de l'entorn. I les més tendres, tibades i nervioses, de color groguenc i ritmes juganers. L'aire del Putxet els comunicava vida. Em van fer molta companyia.

Un taller i l' staff a la meva habitació

La meva habitació, a la clínica, es convertí en un centre de reunió i tertúlia. Vaig modelar tres retrats en bust, dibuixar-ne molts d'altres, una escultura en talla de 1,50 metres, una imatge de verge i la del patró de la clínica. Tot això, combinat amb operacions, cures i gimnàstica.

Seria llarg de recordar i descriure la quantitat de gent i de fets que desfilaren per aquella habitació. Quantes vegades, estant jo encara fotut, havíem sentit les escridassades del Dr. Ley per la quantitat de fum que omplia l'habitació. Les llargues xerrades amb en Rafael Llimona, que em parlava de tot. I, ben especialment, la càlida amistat –que aleshores s'encetà— amb el pare Aureli Escarré, Abat de Montserrat. Ens vàrem arribar a estimar de veritat i –ell ja a l'exili— continuàrem mantenint una correspondència periòdica, carregada –la seva— d'una inguarible nostàlgia i enyorament.

Del 1954 al 56 aquesta habitació fou la meva llar.

Sarrià de Dalt (Girona)

En sortir de la clínica, el dia 18 de juliol de 1956, entrava –"jo també"— a la meva nova casa de Sarrià de Dalt.

Amics artistes vingueren a veure'm: en Paco Torres em va portar un obsequi que encara guardo, igualment l'Enric Marquès.

Era una casa de pagès, dels Torras, anomenada "can Nadal". Hi visquérem 13 anys. Des del febrer del 58, amb l'Àngela, la meva muller. Acabàrem per posar la casa en condicions, fins fer-ne un lloc molt agradable. Però l'autopista va trepitjar-la amb un gros pilar de ciment armat. Era un indret oposat al lloc on vivim ara. Un paratge frondós, reduït de vistes, amb un petit riu que ens vorejava. La meva vida va agafar un sentit d'organització.

Teníem una vida econòmicament molt precària, mantinguda per algun que altre encàrrec. Vivíem al dia. Treballava regularment, feia gimnàstica i espiritualment estava ja vetllat per l'Opus Dei, encara que no coneixia –de fet– l'organització.

ESBÓS HISTÒRIC D'UNS PASSOS PER UN "CAMINO"

Quim Jubert

Tinc al meu davant en Fita. Ja fa mesos, al realitzar la gravació de l'entrevista que en part he transcrit, em va ensenyar una carta datada a Girona el 29 de setembre de 1969. La carta, l'original, està redactat en català i té una extensió de tres quartilles, mida grossa, i a doble espai. La signatura diu: Domènec Fita Molat, Sector Canigó, Montjuïc, Girona. El destinatari és: Rdo. D. Florencio Sánchez Bella, Consiliario de España del Opus Dei, Madrid. L'encapçalament de la carta fa així: "Nota d'observacions en l'Opus Dei que em provoquen crisis de vocació de fa temps". De forma resumida, concreta i concisa, es descriuen –al llarg de la carta– els següents punts o apartats:

- L'art
- La parla
- La litúrgia
- La riquesa
- La secularitat
- L'integrisme.

Jo la vaig guardar i llegir, una i altra vegada, amb delectació, interès i admiració. En ella hi havia el Fita de sempre: dur, concret, delicat, incisiu, comprensiu, agut, clar, senzill i amatent. El seu donar la cara i dir el que veu i sent, és fet –com a característica també ben seva– sense ressentiment, sense agressivitat, i amb estima. Una estimació fisiològica, consubstancial i epidèrmica, evident.

Per aquestes i altres característiques i antecedents crec que es comprèn el significat d'aquesta carta: la seva entrada –sincera, necessitada i il·lusionada– a l'Opus Dei i –igualmente– la seva sortida o renúncia. El mateix ordre en que estan agrupats els apartats que li "provoquen crisi de vocació de fa temps", potser són ja –per ells sols– un índex de valoració qualitativa.

La carta esmentada no crec que valgui, ara, transcriure-la. És un document que ha quedat de passat i les seves declaracions transcrites l'amplien i especifiquen. El temps transcorregut des de la seva redacció li han matisat molt més l'anàlisi. Al fer les explicacions que ara llegireu, en Fita és molt conscient del que va fer. No pas només una denúncia, pràcticament inèdita, de l'Opus Dei, feta per qui n'ha estat membre supernumerari. Sinó, sobretot, una aportació i una ajuda sincera al mateix Opus Dei o, almenys,

a alguns dels seus membres actuals, als quals en Fita estima naturalment i –probablement– entranyable. També és conscient de les reaccions airades i agressives, sistemàticament vexatòries, que –segurament– provocarà. Per en Fita, constituïa l'imperatiu o l'exigència d'un servei que potser calia, però que –sobretot– volia fer.

Domènec Fita

Contacte amb l'Opus Dei

Mn. Enric Pèlach era el meu "director espiritual", des de feia anys. Desconeixia que fos de l'Opus Dei, però –suposo– alguna cosa em devia treballar.

Si no recordo malament, pels anys 1951-52 els de l'Opus Dei vingueren a donar els primers "recessos" a Girona –a la capella de la Casa de Misericòrdia—. Un bon amic –en Masramon– em va invitar a assistir-hi. Comprenent el desig que ell sentia de fer-me participar d'una inquietud que encaixava perfectament dins les nostres converses artístiques-religioses, vaig acceptar la invitació.

Al començament no aconseguiren fer-m'hi anar gaires vegades; em fotia que es fessin en castellà. Ara es continua fent igual: amb un cert aire teatral i dramàtic; tots els llums apagats, excepte un de petit, damunt la taula del capellà que parla, emprant –en castellà– un to de veu especial. Mentrestant, les sentències cauen precises, dogmàtiques, reaccionàries. En aquells moments ja sentia o, millor, pressentia el valor de la secularitat dins l'església. Ara, passat ja el temps i amb l'evolució aportada pel Concili Vaticà II a l'Església, veig molt més concisament que aquella institució –l'Opus Dei– ha quedat desfasada, reaccionària i poc secular.

Aquests primers contactes, molt indirectes, tingueren lloc abans de l'accident.

Influències a la Clínica

Com és lògic –sobretot donat ja el meu tarannà religiós– l'època de la clínica em donà molt temps per a pensar, xerrar i llegir sobre aquesta temàtica. Per un costat venien a veure'm alguns frares caputxins –entre ells en Jordi Llimona– o el Pare Abat de Montserrat dom Aureli Mª Escarré, i uns quants monjos dependents d'aquest monestir i també el poeta mallorquí Blai Bonet, pacient de tuberculosi a la mateixa clínica. I per altra banda, mai varen deixar-me ni Mn. Pèlach ni en Quim Masramon. Tan l'un com l'altre varen assistir-me en tot el que pogueren. He procurat agrair-los-ho i penso fer-ho sempre, el molt que feren per mi. Ara crec que en aquells moments tots dos eren ja de l'Opus, però mai no se'm va ocórrer pensar-

ho. Ni mai se'm va ocórrer preguntar-ho, ja que tenia suficient confiança i comunicació amb ells –sobretot pels fets espirituals i religiosos– que suposava que ja m'ho dirien si és que calia. De fet, fou un treball lent, pacient i continuat, perquè jo arribés a ser de l'Opus Dei.

Influències a la primera època de Sarrià de Dalt

Des de la sortida de la clínica, la meua vida espiritual va estar mimada per l'Opus Dei. Foren en Masramon, en Paulí Torras i l'Enric Cusí els qui feren mans i mànegues per a trobar-me el lloc d'estatge. Tan Mn. Pèlach com altres companys de l'Obra feien el que calgués perquè no em perdés cap recés i tot el que representés la meua assistència religiosa. Aquestes atencions i delicadeses em feien estimar les persones i el que elles representaven, que era l'Opus Dei.

Ja sé que et pot entrar el dubte que l'interès que els movia era més positivista que no pas l'estimació personal. Sigui com sigui, no sóc qui per judicar en aquest terreny. Jo no he pas deixat, avui, d'estimar-les.

1958: la carta

A la primavera del 58 em van portar a un recés a Castelldeu (Premià de Dalt). Jo veia l'Opus Dei meravellosament bé. Em sentia encaixat dintre d'un grup de persones que considerava estupendes. No veia pas res més. Tenia ganes de millorar-me, de treballar per l'Església i amb aquesta gent podria fer-ho. Estava tan ben predisposat, psicològicament, que precipitadament varen dir-me que havia de fer una **carta** al fundador demanant ser de l'Opus, com a **supernumerari**. Estava perplex, perquè desconeixia això i moltes altres coses, que entre l'entusiasme –meu i del muntatge ambiental– i la sorpresa vaig anar captant. Estimulat i assessorat pel que va fer-me la invitació, escriguérem la **carta**. Els seguia amb una disposició extraordinària. A tothom veia bo o sant i procurava estar atent per fer el que calgués, per a millorar-me i formar-me amb tot el que em deien.

Els pressupòsits personals previs

Aquest moment i muntatge psicològic, però, anaven recolzats per una situació prèvia que cal ressaltar. Des de la meua "maduració" a la clínica (hi havia, entre d'altres, moltes lectures i xerrades, llegint per exemple, el llibre d'Aranguren "Catolicismo día tras día" de forma reflexiva i profunda) em feia preguntes com aquesta: ¿per què un seglar –casat o no– no pot tenir els mateixos mitjans de santificació que un lliurat sacramentalment? No creia que calgués la vida conventual. El més normal era que l'home, complint amb la seva feina i sentint-se estimat de Déu, podia accedir als mateixos nivells de santificació. Si la santedat és la fi del cristià, aquesta es pot aconseguir a qualsevol lloc i en qualsevol situació personal. Amb aquests pressupòsits, ben elaborats i formulats, la "doctrina" **nova** que

tants membres de l'Obra anaven descabdellant davant meu, ja "encaixava" amb tot el que precedentment havia treballat. No fou ni una descoberta, ni molt menys una "conversió".

1959: membre supernumerari de l'Opus

El 1959 varen anunciar-me l'admissió i el 1960 –el dia de sant Josep— vaig fer l'oblació, que representava l'acceptació dels vots de pobresa, obediència i castedat dins del matrimoni. Jo no entenia pas res de totes aquestes coses. Tot anava arribant de sorpresa en sorpresa. Tot el que volia era servir; tot el demés eren afegits i tan se me'n fotia. Era tanta la meua disposició que restava atent a tots els medis ascètics, fins i tot als silicis i a la dutxa d'aigua freda pel "Padre". Practicava totes les normes, que eren moltes, a més dels medis de formació que m'havia compromès a complir: cercle setmanal, recés mensual i curs de recés i convivència anual, a més de l'estricta direcció. Tot orientat a una mateixa fi: fer l'Opus Dei.

Esquema de la vida d'un membre de l'Opus Dei

Et calia cada dia ser més fidel i donar més, doncs l'Obra demana i exigeix molt i contínuament. És tot un muntatge curosament planificat. El donar el meu temps i tot el que podia, certament que em representava un sacrifici, però veia que anava aparellat amb l'esforç de moltes persones cap a un mateix camí i ho feia gustosament. Procurava complir normes, directrius i tot el que m'aconsellaven.

En els **cercles** t'assenyalaven tantes exigències que no hi havia més remei que estar –o sentir-te— sempre en fals i feble, mentre els altres em semblaven més complidors que no pas jo. Aquesta sensació la vaig mantenir durant molt temps. Entre els membres de l'Obra no ens comunicàvem els nostres compliments o mancances en la vida espiritual. Això només quedava reservat a l'esfera dels superiors; vivies en grup, però íntimament sol. Per sort, més tard, vaig poder comunicar-me amb l'Àngela, encara que això no era pas de l'esperit de l'Opus Dei.

Dins l'entrega total amb que vivia, només obtenia seguretat si complia les normes.

La **formació** la rebies més de part dels seglars numeraris que no pas del sacerdot. Fèiem confidències seglars de la marxa en el compliment de les normes i donàvem compte exacte del nostre proselitisme, que ens venia dirigit. No era pas ben vist que es fes confessió amb un sacerdot que no fos de l'Obra. Al meu entendre, aquesta confidència és una intromissió fabulosa en l'esperit d'una ciutat, com per exemple la nostra. Detecten –en porten fitxa— la posició i oposició de les persones més influents i d'una quantitat de matisos que poden fer servir pels fins que es proposen, que en principi hem de suposar que són bons.

Calia escampar i complir les consignes de la direcció per anar realitzant l'Obra que –diuen– és empeny diví i nosaltres l'havíem de dur a terme. Aleshores, tots aquests poders d'eficàcia d'un grup seleccionat per influir en l'opinió pública mitjançant consignes, aportacions econòmiques, creació de centres d'activitats culturals o esportives, etc. –entre els numeraris, supernumeraris, cooperadors i els simpatitzants–, així com crear publicacions, agències de notícies dirigides per l'Opus Dei, m'entusiasmava. Veia la transformació ràpida i el domini del bé sobre el mal.

En certa ocasió varen demanar-me que fes una carta a en Gironella –doncs sabien la nostra amistat– contestant-li un escrit que ell havia publicat contra "Camino" i, naturalment, vaig complir-ho gustosament; l'esperit estava disposat i sabia interpretar les decisions dels superiors. Estava entusiasmada de veure'm petit i ser instrument de coses grans en el conjunt estructural de l'Obra. M'hi sentia tan ben encaixat, tan ben programat, que la meua consciència actuava totalment dirigida i disposat al que se'm manava. Desconeixia l'organització –essent-ne un membre– però tenia confiança en les persones.

Sempre que anava a cursos de recés o de convivència m'hi sentia molt bé. La gent era amable. Vivia –obsessivament– la preocupació per noves vocacions, utilitzant el **sant proselitisme** i punyeteria per a treballar-los en favor de l'Opus Dei. Els encomanava diàriament i oferia per ells petites coses i, en veure'ls, accentuava l'afecte, al temps que temptejava les seves inquietuds i disposicions vers l'Obra. De tot aquest treball en donaves regular i estricta compte al seglar numerari assignat; estudiàvem conjuntament les persones que jo portava a la confiança. Per aquell costat quedaven registrats una gran quantitat de persones que, sense ells saber-ho, eren motiu de les nostres xerrades o sedasseries. I la nostra fal·lera sempre era la mateixa: fer l'Opus Dei. Perquè tinguéssim idea del que cal fer per l'Obra, et deien que t'havia de costar el que costa un fill: pessetes i dedicació.

a cosa que no vaig arribar a entendre mai és l'ambient de secret i misteri, que era recomanat sistemàticament, i considerat bàsic, per totes les accions que informaven la vida dintre de l'Obra. Aquesta obsessió regia fins i tot pels actes més apostòlicament nets de la nostra vida. No, mai no ho vaig poder entendre allò. O érem un món apart, secret i misteriós, o estàvem fent coses inconfessables.

El fundador

El capítol i mite de la persona del fundador és importantíssim, dins de l'Obra. Tot gira al seu entorn. El seu esperit barroca, triomfalista i efusiu és el que marca la pauta de la mentalitat dels membres de l'Opus Dei. Se'l fa sant, ja en vida, com si fos certament diví. I el trist és que ell ho sap i ho

consent. Aquesta mitificació sempre ha estat contrària a la meua manera de ser.

L'art de l'Opus Dei

Jo vaig descobrir l'error de l'Opus Dei a través de l'art. La meua crisi forta comença quan es va inaugurar l'edifici nou de Castelldeusa. Va néixer més vell que no pas el que s'havia construït feia cent anys, al costat, i que donava nom a la finca. És un edifici dirigit per la mentalitat del fundador i executat per la submissió dels qui interpretaven les seves consignes: que no tingui estil, que no passi de moda, que s'adapti al lloc, que sigui intemporal, etc.

És una barreja d'imitacions d'èpoques i llocs. Tan et trobes amb coses que volen ser romàniques, com gòtiques, com barroques... totes fetes ara. Impressió de gran senyoriu barrejada amb regust de popular. Fet amb un cost econòmic tant impressionant que riu-te'n dels paradors de turisme de l'Estat.

Essent nou de planta, s'hi podien veure imitacions de pintures romàniques a la capella (que té més esperit monacal o conventual que la de qualsevol monestir), amb seients medievals com per a celebrar-hi un congrés d'abats. Dóna la impressió que s'ha pensat més en l'ostentació que en la funció.

Estimo i sento l'art –que és la meua professió– i tot allò que estava veient em semblava un insult. Rebolcava les tripes de la sensibilitat més passiva. Inicialment, vaig encaixar aquell trauma i oferir el malestar que em donava, fent-me el propòsit de callar i aguantar. Jo estava educat –dins de l'Obra– a acceptar tot el que ells em donaven com a bo, per a mi i per a l'Obra. Tot rebrot d'esperit crític tenia reveladors matisos d'orgull.

Els que ens trobàvem allà –almenys la majoria– vèiem la casa per primera vegada, ja que s'acabava d'inaugurar. En sentia tan sistemàtics i estereotipats comentaris d'eufòria i d'admiració, que encara restava més confós. Molts em preguntaven: "I tu, artista, què hi dius?", esperant, convençuts, la meua entusiasta admiració. Però em trobava fent un somriure de circumstàncies –incòmode– i un gest de capcot i callat, mentre cada vegada m'era més difícil de contenir-me. "Si ho sabéssiu!". Aquelles convivències tenien gairebé una setmana de durada. Em sembla que ja era el tercer dia quan vaig esclatar. No vaig poder més: "Això és una merda, perquè és una mentida", vaig quasi cridar. "Mira, aquesta biga no aguanta res; aquella finestra ni ventila ni serveix per a mirar-hi, ni es pot netejar; aquell pou no té cap fondària, és fals; a aquella garita no s'hi fa guàrdia; tot, les sales d'estar, els menjadors,... tenen un cony d'estil que sembla estrany que es pugui concebre a l'any mil nou-cents seixanta i tants. Tot plegat és contrari a l'esperit que ens han fet creure que és el de l'Opus Dei. Ens diuen que hem de ser naturals, alegres, senzills, sincers,

pobres, etc. I això no té res de natural, és rebuscat i complicat; tota la casa és contrària a l'alegria, sembla d'un magnat o feudal espantat: pedres, reixes, i més reixes. De senzillesa, sinceritat i de pobresa, res de res. **Aquí l'única cosa que hi ha de veritat són els vàters, són de can Roca, i del darrer model.** Ells, almenys, responen a alguna necessitat.

Astorats, en sentir la precedent explicació, el primer que se'ls va ocórrer preguntar-me fou: "Vols dir que no et trobes malament?". Suposo que volien dir si és que m'havia tornat boig. Vaig respondre a l'interlocutor: "Fixa't tu que nosaltres som un institut **secular** (després se'n va dir associació de fidels), format per homes normals i corrents i, en canvi, tot això té el caire d'un orde religiós caducat. En tot cas, el seu aire és monàstic, no pas secular".

La discussió es va encetar i, tot seguit, es crearen ja dos bàndols oposats. Lògicament aquest incident va fer que em cridés, a part, el director seglar per dir-me, categòricament, que m'abstingués de fer comentaris desfavorables; jo vaig respondre que mentre hi hagués qui en fes –davant meu— de favorables, jo en faria en contra. Aleshores ens va reunir a tots per a dir-nos "que no es fes cap comentari, ni bo ni dolent".

Obertura personal de l'esperit crític

Naturalment, en el meu interior, allò va ser un començament d'obertura de l'esperit crític respecte a l'Opus Dei. Hi vaig donar moltes voltes: com podia ser que unes persones que jo creia tan trempades –pel sol fet de ser de l'Obra— es poguessin contagiar d'aquelles incongruències. Pensava: si ens diuen que hem de santificar-nos per i amb la professió, quina mena de professió i santificació exerceix l'arquitecte autor d'aquesta obra?. El més suau que podia pensar d'ell és que era un incompetent. Jo volia saber què havia passat, quina era la història de la gestió i planificació d'aquella obra; però mai vaig aconseguir aclarir-ne res d'aquell assumpte. Semblava un núvol de fum. Per fi vaig assabentar-me que Mn. Escrivà havia dirigit molta part de l'obra. A molta gent els pot semblar una mica xocant que per mitjà de l'art hagi trobat motius suficients per impulsar-me a deixar l'Opus Dei, una institució que sembla tenir unes finalitats sobrenaturals. Però com home-artista que sóc he de confessar que hi vaig detectar i descobrir un esperit que no era el que m'havia dut a unir-m'hi. Potser si hagués estat polític o economista, industrial o comerciant, ho hauria encaixat d'una altra manera.

Anàlisi crític continuat

Un cop fet el primer alliberament crític, la meva anàlisi va continuar per altres camins. Començava a no entendre infinitat de contrasentits com, per exemple, que t'inculquessin amb insistència reiterativa que el principal fi de l'Obra és santificar la professió i, en canvi, veies com molts numeraris –que

en tenien una de ben concreta, de professió— no l'exercien, per a dedicar-se a d'altres coses. Aquests, que eren els més representatius i integrats, resultaven ser els que més lluny estaven de l'esperit institucional.

Et trobaves amb un gairebé sistemàtic "canvi de professió": si, p.ex. era metge, ara el trobes fent de director o professor en un col·legi d'ensenyança mitja de l'Obra o dirigint un club esportiu. I això em sabia greu, perquè aquelles persones devien tenir una vocació o afecció concretes i l'Opus Dei els desviava cap a aquestes formes específiques de santificació, canviant-les per unes ocupacions encomanades i ben diferents de la pròpia.

Una Església apart

Dins de l'Obra havia sentit –i ho trobava molt natural— que l'Ordinari del lloc (el Bisbe) era qui donava les directrius i ells li devien respecte i obediència. Jo puc assegurar –per la meva condició de membre de la Comissió Litúrgica d'Art de la diòcesi— que l'Opus Dei creava i crea una forta resistència –i al cap i a la fi fan la seva— en les orientacions litúrgiques del bisbat. L'Obra té directrius del fundador sobre litúrgia, teologia, art i altres potestats, ni una litúrgia, ni un art. Això pot crear vertaders problemes a l'Església futura. De moment, tenen una llarga colla de sacerdots sense territori. Ordenen capellans i els col·loquen on els sembla, deslligats del bisbe del lloc.

Si entre uns pocs membres de l'Opus, al començament de venir a instal·lar-se i conquerir Girona, varen procurar endur-se els que els van semblar millors i varen desfer les febles associacions i congregacions del nostre bisbat, ara que es senten –i són— més potents, poden molt bé desfer la vida de les parròquies com a tals. I si amb el temps aconseguixen fer bisbes sense territori, llavors pla!.

Darrerament la consigna és pregar pel **nou** Papa. Què pretenen?

L'Opus Dei només pretén fer l'Opus Dei.

El seu constant proselitisme és el que va donant vida a la mateixa Obra. Una de les frases característiques del fundador és aquesta: "Si no hacéis proselitismo, estáis podridos por dentro". D'apostolat se'n parla molt, però el cert és que se li dóna aquest aire.

Fan una Església apart. Amb la mentalitat de la seva estructura integrista i reaccionària, pensen que el món està perdut i que ells són els predestinats a cristianitzar-lo. Pel fet de portar una vida plena de normes i de mitjans de formació, es senten segurs; tenen la consciència hipotecada i una obediència prompta per fer el que se'ls mana des de la direcció. Se'ls ha promès la santedat a canvi del compliment de les normes. Aquí hi posen tot

l'esmerç, és clar. Ben mirat, després de tants segles, és una incongruència que vulguin tornar a fer néixer els professionals de la santedat.

Totes aquestes coses em dolen molt. Per aquest **camí** el perill de la divisió, en l'Església, és factible.

Els socis de l'Opus Dei viuen massa tancats, tenen una vida espiritual massa segura. Al meu entendre, quants més disbarats fan, més segurs es senten. Trobar-se, radicalment, a la colla dels bons és extraordinàriament perillós, puix es poden arribar a santificar les pròpies malifetes.

El primer disbarat va ser deixar malparades –fins a morir– les congregacions i associacions diocesanes, emportant-se els membres que per llur formació eren la presa més fàcil. Amb els mitjans de treball de sapa que usa l'Opus Dei, qualsevol cosa que faci el bisbat –per mitjà de les parròquies o altres institucions– pot anar en orris fàcilment, si s'ho proposen. És curiós pensar que qualsevol feligrès d'una parròquia i que, al mateix temps, sigui de l'Opus Dei, s'aprofita de les atencions particulars i específiques que la parròquia li subministra, però no col·labora amb ella. Si ho valores des d'un punt de vista econòmic, aquest feligrès sol fer unes aportacions econòmiques molt crescudes cap a l'Obra i minses a la parròquia, que es queda malparada en tots conceptes. Aquesta conscienciació ens la deformaven dient: "si dones a l'Opus Dei ja ho fas a l'Església". Naturalment, així uns van essent cada vegada més rics i els altres més pobres. Abans que es reunís l'Assemblea conjunta de Bisbes i Capellans, a Madrid, jo encara era de l'Obra. Per mitjà de sacerdots seus van arribar a dir "que d'aquella Assemblea en sortirien més coses dolentes que bones". Això em va ferir; **aquí ja vaig plegar**. Feia massa temps que sentia crítiques –en l'ambient de l'Opus Dei– a capellans, primer, després a bisbes i a cardenals. Arribà la data de celebració d'aquella Assemblea i l'Obra va ser representada pel seu "segon de bord", conjuntament amb la potent agència informativa "Europa-Press", amb la consigna de destorbar les accions dels bisbes espanyols.

Ara vindrà Torreciudad, un altre disbarat, al meu entendre, que es pretén sigui el santuari de l'Opus Dei, com si fossin un orde religiós. Per primera vegada a la història, uns seglars, "una associació corrent i normal de fidels" –com el seu fundador diu– són més carques d'esperit que els religiosos més integristes. Per no parlar, ja, d'anacronismes artístics –que una vegada més descobreixen l'estil de l'Opus Dei–, ni de la quantitat de milions que s'hi aboquen, dintre d'una Obra i una església que predica l'austeritat i la pobresa.

Em temo que si arribessin a una guerra santa, encara es trobarien més justificats.

L'Opus Dei i el català

La meua anàlisi va continuar per altres camins. Un dels primordials fou la missa. Per què havia de dir-se en llatí, quan per tot arreu ja es deia en llengua vernacle ? Donaven justificacions, com la de la conservació del llatí i que l'Església ho demanava.

Fins el 1972 –que fou quan vaig deixar l'Opus– va haver-hi una resistència tremenda a donar els medis de formació en la llengua pròpia. Demanaves llibres de lectura en català i no t'ho negaven pas, però no veies llibres en català. Alguna vegada varen arribar a dir-me que ja enteníem el castellà.

Quan arribava la nota anunciant els cursos de convivències i preguntaves si n'hi havia alguna en català, et miraven estranyats, encara que era la llengua de la majoria i tots l'entenièn o parlaven. Per més que vaig insistir, mai en vaig aconseguir cap en català.

Els cursos de recessos, ja era diferent; eren "externs" i s'especulava amb les possibles vocacions.

Al meu entendre l'Opus Dei ha portat una política de castellanització, al nostre país, molt ben plantejada: callant i anant imposant, sense opcions per escollir. Aquesta és la llibertat que et deixava l'Obra per la teua llengua i altres coses. Vaig arribar a pensar que estar allí era traïr la meua terra.

Com el sistema polític, fan servir la llengua per fer folklore i quan inauguren un col·legi li posen per nom "Viaró", però allà tots parlen "castellano".

1972: sortida

En un principi, veient tot això, no trobava just marxar-ne. Jo havia rebut moltes delicadeses que m'havien fet estimar aquelles persones. Creia que insistint, fent observacions, notes, sacrificis, pregant..., podria ajudar a abolir aquells defectes que hi veia, podria ajudar a polir aquella Obra amb la que –malgrat tot– creia sentir-m'hi vinculat. Però vaig anar veient que era impossible. És una estructura tancada on els seus membres no tenen altre remei que obeir i la seva influència és mínima o nul·la. Per altra part, mentre estàs dins de l'Obra, quedes com aïllat i només preval la versió que ells et donen, parcial i sense criteri personal. Ara comprenc molt bé el que tanta gent m'ha dit: que potser no val la pena discutir amb un membre de l'Opus, ja que repeteix de forma estereotipada les consignes i defenses alligonades.

Davant d'aquest panorama, les esperances que mantenia van anar defallint, acabant per perdre-les. I vaig sortir-ne- No em fou pas, però, gens fàcil. En deixar l'Opus vaig tenir la sensació de sentir-me sol, pobre i insegur.

L'Àngela també va deixar l'Obra; cada un independentment i sense interferències o pressions mútues.

Quim Jubert

L'obra (en minúscula) d'en Fita

L'immediat primitivisme d'en Fita, la seva duresa paradoxal i la tenacitat de l'artesà que aporta, les trobo plenament emparentades i continuadores – gairebé identificades— amb el ser i actituds hipotètiques que sempre hem endevinat o suposat en el primitiu –quaternari— homo neandertal, dotat de l'ofici i art magdalenianà. Per arrodonir més les semblances, fins la seva perifèria orbitària és prominent i el seu front enfonsat. Igual que ell, i de forma gens formulada d'entrada, en Fita raspa, destrueix i colpeja els materials que, de forma casual i gratuïta o buscada, troba al seu davant; les formes i la bellesa sorgeixen d'aquesta ascètica i lliure operació; el relleu, les ombres, el color i les formes es configuren en una operació manual, ruda i poc elaborada, adquirint tot el seu sentit plàstic i, a voltes, simbòlic, màgic o religiós, tan se val.

Per en Fita, l'art és una necessitat. La seva necessitat. Ell s'expressa i és en aquesta realització. Un art diversificat, que té totes les característiques d'un ofici, **d'una forma d'estar en el món.**

Per a copsar la identitat d'en Fita i el seu producte, no ha pas sigut –per mi— suficient conèixer la seva obra. Abans de parlar llarg i a fons amb ell, de compartir-lo, la veia i sentia inconnexa i, a voltes, inexplicable. Recordo particularment l'escultura que va aportar –fa uns 3 anys— a una mostra d'escultura nacional que s'exposà a les dependències annexes al claustre romànic de la catedral gironina. Era l'obra titulada "Homenatge a la pietat passada". En veure aquell tros de ciment amb tot un reguitzell de velles estampes i medalles incrustades o enganxades, d'entrada no vaig poder més que comentar: "Quina collonada". Fins molt més tard, amb motiu d'explicar-me ell l'aventura d'una gran part de les seves obres –algunes de les quals he transcrit en les pàgines que segueixen— no he modificat la primera impressió.

"Tot va sortir d'un dia que vàrem anar a casa d'un antiquari; allà, entre un munt d'altres vells objectes hi havia aquesta capsa de ferro –m'explica en Fita, tot assenyalant una vella caixa de galetes, probablement, posada entre mig de llibres i peces de ceràmica en una lleixa del seu estudi—; la avig obrir i remenar, mentre tenia la sensació de com si entrés dintre d'un món de pietat passada: estampes, postals, cristalls, petites verges de Lourdes, de la Miraculosa, medalles, un llibret –folrat de nacre— piadós,... i altres coses per l'estil. Em sentia un intrús, però encara em molestava més que estigués a casa de l'antiquari. Tot allò, en un moment de la seva vida, tingué

l'escalfor i l'estima d'una persona. Era un món, passat, una vida que allà havia polaritzat les seves angoixes i les seves esperances, i potser també, les seves alegries. Vaig voler perdurar la memòria d'aquesta pietat passada”.

M'ha calgut conèixer i accedir a ell per a comprendre, respectar, admirar i estimar aquesta i d'altres de les seves obres; l'identitat de la seva obra amb ell mateix; veure que en Fita és indestruïble en front de la seva producció, veure una coherència i unitat en front de la seva aparent diversificació. Comprendre la seva palpable i radical sinceritat i no veure-la com una intromissió de la seva intimitat, sinó com aquesta intimitat expressada en l'obra per un imperiós desig de compartir-la.

De tan en tan, ara busco una excusa per a pujar al darrer pis de can Fita; allà hi té guardat tot un reguitzell d'obres. I contemplo, admiro i vaig estimant el seu “Martí el Jove”, el “Català 36”, el “Rat penat”,... però, en concret, molt en concret, el seu “Monument o homenatge a la pietat passada” i els seus pots xafats.

Domènec Fita

Algunes obres i la seva aventura

Cada obra ha tingut la seva aventura. I, aquestes aventures, pròpies de cada feina o professió, crec que són notablement importants. Per això, en explicar algunes obres, faré referència a alguna d'aquestes aventures: m'és més fàcil això que parlar –teoritzar— sobre l'art.

El Crist jacent de la Catedral de Girona

Aquesta es una història o aventura certament il·lustrativa. A l'any 1957 se'm va encarregar un Crist jacent per la girola de la catedral. El projecte tenia un caire molt important, per entusiasmar-me. L'esbós inicial fou fruit d'una molt llarga reflexió. Sento pànic de començar. Guardo totes les llibretes en que anoto els punts de vista inaugural d'una obra. Heus aquí el que hi vaig escriure: “entrega, pau; ho dona tot, es queda amb la pell, l'ós i el tendó; el tendó”. L'idea del tendó fou la més obsessionant i significativa de l'obra; un costat rom que modelaria tot el conjunt. Després vingué la preocupació per la llum i l'angle d'observació. Havia de tenir una posició falsa, inclinada. El projecte s'anava concretant. Els complements, el vitrall, el material. L'alabastre em semblava el material més adequat, engrescat pel Crist jacent d'en Cascalls a l'església de Sant Feliu. Però el pànic per començar –decidir-se i concretar— continua. Cal atendre al pes del passat -la catedral— i el present històric -els fidels—, però també a la necessitat de les meves possibilitats d'expressar-me, fugir de les limitacions pròpies de la rutina plàstica, la passió per donar una cosa nova... A mida que anava

completant l'esbós sabia que no seria acceptat: era una desfeta. Jo vivia una aventura diferent d'ells. Calia que jo –tot i no podent renunciar– fes un esforç per trobar-nos, però que ells creïessin. Em va semblar una posició real i possible. Les tensions, en part, s'anaven suavitzant. Comparegué el bisbe Dr. Cartanyà. Hermètic, em feu observacions : "caldria que un metge dictaminés sobre aquesta anatomia estrafeta". Li faig saber que jo he estudiat anatomia, però el que pretenc no és pas la realitat física, sinó una de més emotiva. La meua explicació li degué fer efecte, perquè em digué: "doncs tu mateix, xic, sigues responsable". I amb arguments tan senzills el projecte tirà endavant. Ara em penedeixo de no haver portat a la realització l'esbós inicial. Probablement, però, hauria estat inassequible a les mentalitats contractants.

Una vegada fet, no s'acabaren pas les aventures. Entre els canonges hi havia dissensions. Hi havia un grup que no volia autoritzar la seva col·locació. El problema, per ells, devia ser molt gros, ja que posposaren la decisió al dictamen d'un cardenal –Tisserant– romà, que havia d'anar a Montserrat a consagrar l'altar major del presbiteri i va passar per Girona. I aquell bon home va dir que sí, traient de dubtes els canonges. Aquests col·locaren –a la fi– el Crist jacent a la catedral.

El sant Benet de Montserrat

En explicar el procés del sant Benet de Montserrat, crec que podré donar un aspecte de l'art –o del meu art– que crec molt important.

Pocs mesos abans d'acabar l'any 1961, l'abat Aureli Mª Escarré ens cridà a Montserrat. Tinguérem la primera entrevista la tarda de l'arribada. Amb el seu tarannà de direcció ferma i afabilitat paternal, ens va saludar i explicar que volia encarregar-me un sant Benet per l'entrada del monestir. El pare Abat ja tenia una idea concebuda: el veia assegut i en pedra, acollint els visitants; que tingués en compte, al representar-lo, que era el pare d'Europa. La conversa fou llarga i variada; la confiança s'anava afermant. Recordo que vaig criticar-li l'esplendor, el luxe, els excessos i barroquisme que Montserrat respirava. Amb la seva bonhomia va acceptar la crítica. L'endemà, al matí, al despertar-me les campanades, vaig pensar que aquest sentit auster que jo creia que hauria de tenir Montserrat, el podia iniciar amb el meu sant Benet. M'imaginava l'entrada canviada, ja. Tot un fons de pedra senzilla –sense polir– la creu a un costat de la porta i sant Benet a l'altre, fet de ferro forjat, dret i acollidor. L'endemà vaig comunicar-li el que havia pensat. Sorprès que seguís un camí tan oposat al del seu encàrrec, m'acceptà la idea. Engrescat, vaig començar a llegir tot el que sobre sant Benet i l'orde benedictí podia digerir. El seu pes històric sobre Europa em fou una revelació: fundant monestirs on ensenyava a conrear la terra, a estimar-la, donant-li noms i obrint camins, creant vida pròpia en cada cèl·lula monàstica, per mitjà dels oficis, cuidant la cultura i estimulants una nova forma de pregària. El seu esperit creà una unitat de fe entre els

llocs i les seves característiques. Certament, aquesta tasca de segles és la que va donar la riquesa de la futura Europa. Vaig comprendre aleshores el títol de "Pare d'Europa" que l'Abat m'havia deixat anar el dia de la nostra primera conversa. Amb la seva "Regula" veia la persona. Ja tenia una idea per moure la creativitat de l'obra encarregada. "Força i delicadesa" són els mots que més es repeteixen en els seus quaderns de notes d'aquesta obra. I foren els trets predominants de la seva concreció.

Amb en Jaume Roser, de Cassà de la Selva, amb qui ja havia fet un sant Andreu i, més tard, la Verge de la Llar Infantil, férem un treball de forja. La forja era, per a mi, l'expressió del que volia fer.

Una vegada concreta la forma general, la mida, el seu arabesc i la seva situació sobre la planta –cercant uns eixos de tensions en la seva composició global—, torno a Montserrat per explicar-los el que pensava fer. Aquí em sorprengué l'actitud del pare Abat: en va fer una qüestió de participació i d'integració de la comunitat dels monjos. La qualitat d'aquesta participació col·lectiva en la gestió d'una obra fou, per a mi, una descoberta i una constant des d'aquell moment.

A partir d'aquell moment l'elaboració fou febril: estudis parcials en plom, modelat de la figura, entrevistes i contactes amb monjos, per no perdre l'empremta de l'esperit que volia comunicar...

Per sant Benet del 62 l'escultura estava col·locada a Montserrat.

Els materials

Aquesta meva forma de treballar m'ha portat a una constant variació dels materials i també de les tècniques. Cada obra té problemes propis, però també materials i tècniques diferents. És curiós observar –per contra— que, a molts artistes, el sentit de tenir i conservar una personalitat els bloqueja les possibilitats de noves recerques i realitzacions. Aquest plagi d'un mateix els condueix a reduir-se. És el que deixes de fer que es perd. Per això em sento lliure d'aquesta personalitat.

Durant un temps el paper i el cartró em varen atreure molt; vaig començar a fer dibuixos en el pla i movent el paper, per passar a la forma. En un reguitzell d'escultures anava observant aquesta transformació i els seus recursos. Les escultures de l'aeroport de Girona, l'àngel de l'Asil de Sant Rafael de Barcelona i d'altres, en són una mostra. La utilització del ciment em vingué donada per l'esperit de la nostra terra, el qual jo volia copsar i reflectir. El nostre poble és auster, trist, no gaire amic d'aparentar, ponderat i lligat sentimentalment a la terra; em sembla que el ciment podia ser el material adequat per aquestes escultures. També em sembla que, dominat, podia arribar a ser un material idoni per donar a l'arquitectura una possibilitat de textura i forma escultòrica que la relacionés amb el nostre passat. Malgrat que en aquest moment els arquitectes estan en el

zenit del sentit més tècnic i econòmic de la seva professió, n'he pogut fer algunes experiències. On he aconseguit, però, trobar més emparentament amb les meves obres de ciment, ha estat en l'artesania més tradicional: uns encofrats de canyes, un ferro dramàtic al mig del negre d'una petita finestra, un ventall o un cistell..., o un barret de cop. Aquest art popular nostre, fet de petites i anònimes aportacions, de suma de generacions, fa de la peça obtinguda una solució sàvia, que ens dóna el tarannà d'un lloc. La nostra tradició és rica en afers plàstics i, per això, he volgut encofrar-los en ciment, fent-ne noves obres, tot homenatjant-les.

El que és rebutjat i malmès

Algú, o molta gent, ha arribat a pensar que me'n fotia. No. Aquesta afecció em ve de lluny. Unes vegades han estat retalls de papers pintats amb pistola, refregats, rascats, tallats i afegits. Altres, amb deixalles de ceràmica, de rajols, de fustes i ferros, n'he fet plafons, escultures, peces al torn o en collage. Amb múltiples finalitats de recerca, creació i aplicació. La llibertat amb que indago pot, certament, semblar un fotre-se'n, però els que ho saben captar s'adonaran que en cada obra hi palpita una estimació i una tensió que, comunicada a l'obra, reflecteix el meu esperit.

En venir a Montjuïc es va accentuar la meva estima pel que és rebutjat i malmès. Cada dia, quan pujava, em comunicava amb pots abandonats, desfetes de ferralles, filferros, etc. Els estimava. Ja no tenien ni esma ni virtut de pot, ni de res. Un dia l'Àngela em va dir que em portava un regal; va treure la mà del darrera i em donà un paper atrotinat i lligat amb un cordill igualment decrepit; no saps pas l'alegria que em va donar; encara el guardo.

Amb qui més he compartit aquestes vivències és amb vailets, amics meus. Un dia varen anar d'excursió a Les Salines (Maçanet de Cabrenys), al límit de la frontera. Em van dur un feix de filferros, deixalla d'una tanca de filferro; dramàtic, rovellat, cargolat. Vaig quedar parat. "Com és que l'heu portat?". "Hem dit: a en Fita li agradarà això. Fes-ne una escultura". Ells sabien que allò era la frontera: un ferro que separa els homes. Vaig fer-ne una escultura. Com tantes vegades aquella era una obra col·lectiva, feta amb participació d'altres.

"Català 36" i "Martí el Jove"

Des de fa anys, i cada vegada més, sento la injustícia sobre la nostra terra i els nostres homes, provinent tan dels de dins com dels de fora. Totes les injustícies i oblits que s'han viscut i anem vivint contra alguns o molts dels nostres homes, em portaren a fer les escultures "català 36" i "Martí el Jove". Llegir la història de Catalunya i estimar Martí, el Jove, és molt fàcil. Pel que he explicat, del meu record, d'abans de l'any 36, ja podreu comprendre que també estimi aquells homes, que visqueren i feren aquella

època i aquí. Per això que ja feia temps que aquests dos fets anaven rodant-me pel cap. Però en saber que Martí el Jove estava enterrat lluny de la seva terra i el seu somni (a Càller), com tants d'altres catalans del 36, la idea ja se'm va fer imperiosa. No agafà forma fins que vàrem fer un viatge a la Vall d'Aran i visitarem un cementiri abandonat, amb corones i creus malmeses per la intempèrie i el temps passat en l'abandó; sentí el desig de voler-los retornar a la vida, utilitzant aquells símbols de mort i abandó injust: corones, creus i deixalles.

La ceràmica

Interessat pels oficis –com més o menys va quedant clar— és ben lògic que em dedicués a la ceràmica. En un principi, els anys 57 i 58, semblava que muntant una producció de ceràmica podria donar una certa estabilitat a la meva economia. De fet, hi vaig perdre molt temps i m'hi vaig fer més pobre que ric. Dos han estat els intents i, tots dos, fracassats. Però me n'ha quedat una bona experiència de ceramista, ofici d'unes possibilitats i riqueses extraordinàries.

Darrerament has vist com, destruint les peces de ceràmica, gairebé acadèmicament ben fetes, en sorgeixen unes altres d'extraordinària plasticitat i creativitat. Esdevé un nou culte, un nou ritus, pots destruir aparentment quan, de fet, estàs creant.

Interès per la pedagogia de l'art

A partir dels anys 60 es va aguditzant en mi el desig que el goig estètic i creatiu no esdevingui el privilegi –atzarós o no— d'uns pocs privilegiats, sinó que pugui ser un medi d'enriquiment col·lectiu. Per això cal ser creador i no només espectador. Començo a preocupar-me per dur a terme una experiència en la que les persones –elles mateixes—tinguin la oportunitat de fer-se les seves pròpies obres d'art. El coneixement que tenia dels oficis artesanals em donava moltes possibilitats. Calia només fer despertar l'interès creatiu i canviant per tot el que ens envolta, per fenòmens tan habituals com l'assecatge, els jocs modificadors de l'aigua, el desgast natural o produït per manipulacions...

Volia promoure unes obres no pas complicades en quan a conceptuació, ni en quan a la seva posta en pràctica. El que ja fou més difícil fou fer entendre el concepte, la intenció i el sentit. En conclusió: gairebé una utopia.

Les obres que experimentava i explicava eren ben senzilles: tirar un collage damunt una superfície, deixar-lo assecat i, després, recobrir-lo amb guix o gel o fulles, materials diversos... Fer veure –copsar— tot el seguit de textures meravelloses i pràcticament infinites que s'anaven produint.

Volia fer una exposició amb aquestes obres però, sobretot, fer-ne i fer-ne fer al mateix lloc de l'exposició. Requeria, però, d'uns medis, d'una organització i, en definitiva, d'un moviment. Calia una escola, bàsicament. I s'ha quedat en un projecte, que ara –molt més ambiciosament– volem reprendre.

Retorn al nu femení

Darrerament he retornat al nu femení. Per atzar he pogut gaudir d'una model professional. Inicialment fou un pur desig de retrobament del nu, que feia més de vint anys que havia abandonat. Però cada vegada m'hi entusiasma més. Primer fent dibuixos i més dibuixos. Després, escultures amb poliuretà. Per fi vingué la rectificació i la modificació, el bimorfisme o el trimorfisme, interferint-se o interposant-se amb el propòsit inicial: estrips, arrugats, enganxats, tallats...; tot de mons contradictoris que s'unien per a fer-ne un nu.

En l'escultura, el poliuretà m'ha esdevingut un material de possibilitats plàstiques insospitades. El realisme del model natural queda desfet per l'expansió del poliuretà; s'hi afegeix el dramatisme produït per l'atzar inherent a les característiques físico-químiques del material; és com un hiperrealisme surrealista.

Quim Jubert

Educats i condicionats com estem, durant segles, a un estanc art acadèmic, d'una plàstica definida, tecnificat i especialitzat fins a extrems recalcitrants, l'art d'en Fita és de difícil comprensibilitat. ¿Com qualificar, catalogar, a en Fita? És escultor, pintor, dibuixant, grafista, ceramista...? Si hem d'utilitzar la nomenclatura clàssica i acadèmica, en totes aquestes coses alhora, en igualtat de condicions. Cal recolzar-nos en l'imprecís qualificatiu d'artista o exercitant, executor d'art, per a identificar-lo. Però aquesta seria una aproximació massa simplista, superficial i falsa, per tant. En Fita, i ell en la seva obra, és quelcom més que un artista.

A partir d'aquesta comprensió d'en Fita i sabent que ell és, també, abandonat, rebutjat, llençat i malmès, trencat,... podem comprendre la seva etapa escultòrica construïda a partir de materials d'idèntica condició o la destrucció amatent de preciosos dibuixos, de ben elaborades peces de ceràmica,... per a fer-ne "**noves**" obres d'art. No és, aleshores, ni una destrucció, ni una exaltació del malmès, sinó només una reconversió enaltida. En igualtat de condicions que la situació prèvia, acadèmicament valorada com a **perfecta**, situa Fita el "no-valor" culturalment rebutjat fins ara. No és una reconstrucció o restauració, falsa imatge d'una realitat que fou, sinó l'acceptació d'aquesta nova realitat tal i com és, ni que sigui

rovellada, trencada, rebutjada... En front del crit anòmal i malaltís del "Viva la muerte" de Millán Astray, Fita respondria –respon— igual que Unamuno.

"Jo visc de regal, en més d'un aspecte", diu i repeteix. I aquest regal, **la vida**, sigui quina sigui la seva condició, per ell és **meravellós**. L'obra d'en Fita no és res més que ell mateix i la seva condició. Una condició potser engrescadora, però inusitada i, fins i tot, desorientadora.

En tot cas, una condició que li ha permès donar (donar-se a ell mateix) una tal qualitat d'obra intimista i autèntica. El seu aparent polifacetisme i la seva desconcertant –per alguns— variabilitat, no són més que un testimoni de les característiques idèntiques en que la vida –i en concret la seva vida— s'expressa i realitza.

Domènec Fita

Sobre Catalunya i Girona, la política i els homes polítics que ens manquen. La meva terra.

Una política com la que hem viscut, on ens feien culpables pel fet d'ésser catalans i estimar el que és nostre, ha deixat un rastre tan marcat que encara trobes persones que procurin interpretar totes les seves accions catalanes com si fossin clandestines; altres consideren totes les decisions emanades del sistema polític, com si procedissin de l'enemic. Altres, per fi, abandonen drets i deures, agafen un "tant-se-me'n-fotisme" que els aboca a un egoisme mesquí. A molts industrials, banquers i comerciants se'ls han tornat les ales petites. Només veuen el mercat espanyol i acaben venent els valors superiors de la seva terra, mentre cerquen justificacions. Altres –o els mateixos— tot ho fan en castellà, parlen als seus fills amb la llengua "del imperio", mentre continuen buscant justificacions, adduint que la "chacha" els ha induït inconscientment. I així –per aquest o d'altres camins— podríem esbossar un panorama trist i desolador.

Si ens limitem al camp de la cultura, tots hi venim obligats a fer-la perviure. Una cosa és un genocidi i l'altra un suïcidi de babaus. Però per ésser una civilització normal cal tenir els mitjans normals per a divulgar-la i mantenir-la: ensenyança en català, premsa en català, ràdio i T.V. en català,... Perquè, com deia Paul Valéry, "una cultura que té el punt més sòlid en la poesia està girada de cap per avall". Els catalans, al llarg de la història, hem tingut un respecte molt o força crescut per la llengua de Cervantes, però no pas a la inversa. Patint per les coses del país espanyol he comprès que jo també en sóc d'espanyol; però si no m'accepten català, aleshores són ells qui em separen. Crec que els problemes sempre venen d'allà mateix. A mi no se m'ocorrerà mai que el nen que viu a Castella tingui escola en català.

Si els catalans no anem treballant pels nostres drets, tots aquests anys de dominació castellana han fet i faran estralls, no sé si irreparables. Si l'administració legal no ens admet tal i com som (començant per fets tan simples com el del jutjat: en dir-nos Juan, en comptes de Joan, p.ex.) són ells que ens separen, que no ens deixen ésser.

Altres, que tenen càrrecs de comandament i són mercenaris a la seva terra, van desfent conscientment o inconscient els valors culturals i materials, com si per conviure amb els nostres germans de la resta d'Espanya haguéssim de renunciar a nosaltres mateixos. Mentre també es justifiquen –o creuen fer-ho– procuren ajudar al manteniment de les tradicions folklòriques, com si aquestes fossin l'únic ingredient de la nostra vida, cultura i història. Llastimosa situació la de la caserna, on la unió és sinònim d'uniformitat. D'una situació com aquesta només cal esperar-ne malestar. És el mateix que passa en la família, o en altres agrupacions o associacions. A tall d'exemple, ja t'he explicat la meua experiència de català dintre de l'Opus Dei. No trobes rar que, si estimes la teua llengua i els medis que ens són propis –de dret natural– et diguin "catalanista", en sentit despectiu? És com si al castellà –que ja els té "normalment" aquests drets– li diguessin castellanista, també despectivament. Mai se m'ha ocorregut. Em doldria molt que no estimés la seva llengua i els seus medis; seria, per a mi, un renegat, tan si és català, o castellà, o xinès.

No m'estranya gens veure els rètols de la Costa Brava en anglès, francès o alemany, atesa la poca gent que quan escriu al seu germà, amic o estimada ho fa en català; i el mateix per un taló de banc o una factura. I és que hi ha gent que encara vol viure en aquells tristos anys en que érem "perros catalanes" i del "hable usted en cristiano".

La província de Girona i les arts

La nostra província té característiques ben pròpies, pel fet de tenir dues fronteres. Barcelona ens fa quedar en un racó d'Espanya i Madrid ni ens veu. França ens tanca pel nord. Som una província –i en ella la gent– abstreta i tancada. Però tot això, que pot semblar una valoració ben negativa, és un bon medi per a les arts. No és endebades, ni per atzar, que a la nostra terra sorgeixin artistes arreu. Cuidar les arts en aquest ambient és donar sortida –i potser solució– a la nostra necessitat d'expressió i comunicació.

Però m'agradaria que els gironins tinguéssim consciència de la nostra situació artística; del que teníem i tenim. Si fem comparacions amb qualsevol altra província espanyola –del que tenien abans de la guerra i del que tenen ara–, aviat veurem que totes han guanyat; nosaltres no només no ens hem quedat allà mateix, sinó que hem perdut. No en queda cap, o

estan malparades les escoles d'Arts i Oficis que teníem abans de la guerra. No puc fer més que pensar –potser m'equivoqui– que la mentalitat dels nostres polítics s'ha polaritzat en abandonar allò que la República havia construït. Si ha sigut així, ara tenim l'herència de la seva conducta: tot viu precàriament, tan que més valdria signar d'una vegada l'acta de defunció. Però amb el que agonitza encara hi ha qui hi figura, flirteja o s'hi exhibeix.

Cal començar de nou. Però abans no estaria pas de més –jo crec que seria del tot necessari i imprescindible– dedicar-hi un estudi al que va representar, a la gent que hi va passar, al desenvolupament de vida i independència –de riquesa, en definitiva– que es creà.

Ara sembla que volen crear unes escoles de formació professional, el fi de les quals suposo és ben diferent. Crear una mà d'obra especialitzada, per a la indústria i el comerç, no és pas el mateix que donar a la persona la possibilitat real de la seva realització, que és el que aquelles escoles –amb mitjans petitíssims, però amb un esperit potent– varen donar en el seu temps.

Però si bé vivim aïllats respecte a la resta del país i d'Europa, també vivim aïllats entre nosaltres. La majoria de vegades és un melic d'afeccionat el que contemplem-. Una formació consistent és el que dóna un melic professional, si a més el cordó –o la xarxa de cordons– es manté connectada.

Amb aquest esperit d'intercomunicació viva, entre els diferents oficis i arts, amb un grup vàrem primer planejar –somniar i raonar– i després elaborar un projecte que titularem "Arts Girona". El vàrem oferir a les autoritats provincials. El resultat ha sigut el mutisme. Jo no sé perquè en vàrem quedar sorpresos: el típic polític o funcionari que estem acostumats a veure –o patir– té com a norma d'or el deixar les coses tal i com estaven; és massa embolicat crear i, a la fi, cobra o passa igualment.

Cloenda necessària

Tan per això que acabo de dir-te, com per tot el que al llarg d'aquesta xerrada he anat descabdellant, voldria que quedés clar que no em mou altra cosa que l'estima pel que més a mi m'ateny. Que ningú no vegi cap intenció de ferir persones. De fet, no és pas aquest el meu estil. Però veig i pateixo la força de les estructures, com ens obliguen a una conducta mecanicista. I jo crec –voldria– que les estructures han d'estar al servei de l'home. I, quan dic estructures, em vull referir a moltes menes d'elles. Si repassem el que hem parlat, veurem que sempre les estructures, de tot ordre, m'han vetllat o intentat coartar-me.

No em mou altre interès que anar a favor de les persones de la meva terra.

En un altre aspecte, si algú pensa –sempre hi ha algú que ho pensa això– que algunes coses les he pogut dir com a plataforma per aconseguir càrrecs, em sembla que pel fet d’assenyalar tot això ja es veu que me’ls he jugat i perdut jo els càrrecs.

Quim Jubert

Acabada ja aquesta llarga entrevista i estant jo fortament encuriolit, estimulat i desorientat per la descoberta que d’en Fita se m’anava produint, vàrem pujar diverses vegades a veure’l amb el meu amic Enric Cat, psiquiatra. Quan una situació d’interrelació deixa d’ésser una mera fricció de Jos artificiosos, d’exhibidors de representacions de papers socials, els ulls i l’expressió del psiquiatra Cat solen brillar d’una manera especial. I, a mida que anem pujant a can Fita, sorprenia –cada vegada per més llargues estones– aquesta peculiar expressió seva. En sortir –o de sobte, un altra dia– sense que per res la conversa hi fes referència– em solia dir: “No l’entenc. Se m’escapa. Quin bitxo més curiós”. Parlava d’en Fita. Ell –bon coneixedor i tastador de persones i situacions– s’anava també estimulant i desorientant.

Fa pocs mesos, un dissabte a la tarda, hi vàrem pujar altra volta. Sempre hi ha gent a casa els Fita. I et cal fer sempre alguna cosa, una vegada allà; ell ja se’n ocupa. En Fita jugava una partida d’escacs amb en Marià Olivé. Jo, parlava amb l’Enric Homet, mentre aquest anava corregint la meua defectuosa ortografia catalana de part d’aquest manuscrit. Acabada la precedent partida en Fita vol jugar-ne –vulgues o no– una de nova amb en Cat. Mentre van jugant, participa de tot el demés que succeeix a l’habitació-estudi: parla, comenta, distribueix, estimula... i s’emprenya amb en Cat perquè aquest perd la jugada. “Tu no estàs pel joc”, l’hi crida. Els ulls i l’expressió de l’Enric Cat tenen el to especial de la sintonització captada. Després de més de mitja hora de joc, i al final d’una llarga i aparentment meditada jugada, de sobte, en Cat s’aixeca i li espetega –assenyalant-lo– a en Fita: Ja et tin”. En Fita, que es pensa que fa referència al joc, no ho entén. “Si ho tens tot perdut!”. En Cat m’està mirant a mi i –amb una expressió de satisfacció que li fa anar la boca d’orella a orella– em diu: “**És un antiadlerià**”.

Caldria ara explicar –potser– tota l’obra d’Adler. Remeto al lector a que ho faci. És, en tot cas i sense cap dubte, la millor –pel moment– definició d’en Fita, però també el millor elogi comprensiu que de qualsevol persona en les nostres circumstàncies biogràfiques i històriques –i sobretot en les d’en Fita– es pugui fer. Després hi he donat moltes voltes i cada vegada em confirmo més en la creença que en Fita és l’únic exemplar **anti-adlerià** que corre –i jo conec– per molts quilòmetres a la rodona. El que no m’explico és com no hem aconseguit destruir-lo.

